

Wat zijn we dit jaar van de Grutto te weten gekomen?

De Grutto in 2008 in Zuid-Kennemerland

Dirk Tanger

Elders in dit nummer van de fitis leest u over de Grutto als broedvogel in Spaarnwoude. In deze bijdrage wordt vermeldt wat wij van de Grutto hebben gezien op de slaap- en pleisterplaatsen in 2008 in Spaarnwoude.

Algemeen

Vanaf december trekken onze Grutto's uit de overwinteringsgebieden in West-Afrika terug naar Europa (Kuiper e.a., 2006). Vanaf begin januari stijgen de aantallen in de Zuid-Spaanse en Zuid-Portugese rijstvelden.

Foto 1. Grutto's op rijstvelden bij de Taag (Samora Correia), februari 2004. Foto Dirk Tanger

De piek in aantallen wordt in recente jaren meestal bereikt tussen 10 en 20 februari. Het gaat dan om 40.000 tot 60.000 vogels. Dit jaar bleven de aantallen tot eind februari hoog in Zuid-Portugal (foto 1).

Begin maart trekken de Grutto's door West-Frankrijk. Omdat zij daar gebruik maken van graslanden bepaalt de hoeveelheid water op die graslanden of zij er in grote aantallen kunnen pleisteren. Daarnaast is ook de windrichting bepalend.

In 2008 waren er begin maart slechts maximaal 7.000 Grutto's tegelijkertijd in de Franse doortrekgebieden (eigen waarnemingen), vooral door droogte in de graslanden in de Vendee en bij Angers (geen overstromingen). Vermoedelijk waren er nog grote aantallen Grutto's in de rijstvelden van Noord-Spanje (onder andere bij Valencia en de Ebrodelta). In Nederland waren begin maart al wel duizenden Grutto's teruggekeerd, maar nog niet de 40.000 tot 60.000 die uit Zuid-Spanje en Zuid-Portugal waren vertrokken.

Situatie Gruijters en Spaarnwouderplas

Traditiegetrouw werd ook in 2008 de eerste Grutto gezien in de Gruijters en wel op 11 februari. Dat was duidelijk wat vroeger dan de voorgaande vier jaar het geval was, zie tabel 1. (gegevens Erik Wokke).

Tabel 1. Waarneming eerste Grutto in Zuid-Kennemerland.

2000	12 febr
2001	7 febr
2002	1 febr
2003	28 febr
2004	25 febr
2005	25 febr
2006	26 febr
2007	20 febr
2008	11 febr

Het moment van aankomst wordt sterk bepaald door de overheersende windrichting. Bij harde wind uit het zuidwesten slaan de Grutto's uit Zuid-Spanje en Zuid-Portugal Frankrijk over en vliegen zij rechtstreeks naar Nederland.

Voor het volgende overzicht is gebruik gemaakt van de waarnemingen van het Vogelnet Zuid-Kennemerland en slaapplaatstellingen, die ik tenminste 1 x per twee weken het gehele seizoen heb uitgevoerd.

In 2008 zijn er pas eind februari bijna 300 Grutto's tegelijkertijd in de Gruijters en in de Spaarnwouderplas (waarvan 40 tot 50 IJslanders (zie elders in dit nummer). De piek in aantallen ligt dan tussen 15 en 20

maart (maximaal 600 Grutto's aanwezig in de Gruijters en de aangrenzende ijsbaan Nova Zembla). Waar deze nieuwe instroom precies vandaan komt, is niet duidelijk. Zoals gemeld zijn zij al eind februari weg uit Zuid-Spanje en Zuid-Portugal en in Frankrijk waren nauwelijks Grutto's te vinden. Blijft over de rijstvelden in Noord- en Oost-Spanje. Daar werden tot op heden nooit grote aantallen geteld. Een eigen onderzoek in 2009 moet daar duidelijkheid over gaan verschaffen.

Zeer leuk was de waarneming (op 2, 5 en 24 maart 2008) in de Gruijters (zie foto 2) van een op 4 februari gekleurde Grutto in de rijstvelden ten oosten van Badajoz (Spanje). Locatie was Santa Amalia (zie foto 3) en dat ligt vlak bij Extremadura.

Foto 2. (2 maart 2008). De op 4 Februari 2008 in Spanje gekleurde Grutto. Foto Pieter Thomas

Foto 3. Rijstvelden met Grutto's nabij Santa Amalia.. Foto Onno Steendam, februari 2006

Eind maart namen de aantallen overdag in de Gruijters en de Spaarnwouderplas af. Deels komt dat, doordat de toekomstige broedvogels meer uren gaan foerageren in de graslanden. Op de slaappleatsen zijn er echter ook veel minder (maximaal 350), zodat ook sprake zal zijn van weg- en doortrek. Die doortrek zal zowel uit IJslanders als Hollandse Grutto's bestaan.

Vanaf de tweede week van april werden de aantallen op de slaappleats echt minder. Rond Assendelft worden dan al Grutto's op hun nest aangetroffen. Op 10 en 15 april werden nog 150 Grutto's op de slaappleats geteld, een teken dat voor een groot deel van de populatie het broedseizoen nog niet is begonnen. Op 2 mei, een moment in de broedcyclus waarbij er al kuikens geboren worden, zijn er toch nog 48 slapers bij de Spaarnwouderplas. Mark Kuiper veronderstelde dat het late starten met broeden in de graslanden rond de Kerkweg hier debet aan is. Mijn veronderstelling is dat de predatiedruk (het verlies aan legfels) de Grutto's doet besluiten weer een paar dagen naar de slaappleats te gaan, totdat een nieuw legsel is gevormd. Hun drukke baltsgedrag op de slaappleats duidde er op dat zij vol hormonen zaten. En zelfs

toen nog geen sprake was van intensivering van de landbouw (60'er jaren) was de populatie Grutto's in Nederland ruim voor begin mei aan het broeden. In 2009 moeten we maar eens de graslanden bij de Kerkweg rond 20 april vanaf de paden en wegen bekijken op nestindicerend gedrag van de Grutto's, dan weten we welk deel van de populatie op dat moment broedt.

Tot 10 mei kunnen de Grutto's een vervolglegsel produceren. Daarna wordt de kans steeds kleiner. Legsels na 25 mei zijn een grote uitzondering.

Op 14 mei zijn er al weer 103 grutto's op de slaappleats. Dat zijn dus vogels die zonder succes gebroed hebben. Zij zijn hun nesten en/of jongen kwijtgeraakt door predatie of maaien en, waarschijnlijker, een combinatie van beide factoren. Door het maaien van grote oppervlakten grasland in de omgeving (vooral rond Assendelft) voor 10 mei (behalve rond de Kerkweg) ontbreekt het de kuikens in de regio aan voldoende schuil- en voedselzoekmogelijkheden en zijn zij een makkelijker prooi voor predatoren.

Foto 4. Juveniele Grutto. Foto Gerrit Gerritsen

Op 25 mei zijn er 150 slapers in de Gruijters en bij de Spaarnwouderplas. Een daarvan is de in Spanje gekleurde Grutto (zie foto 2). Blijkbaar heeft deze vogel in de buurt gebroed. Omdat de vogel in de dagen/weken daarna niet meer wordt teruggezien, is dat een aanwijzing voor snelle wegtrek van een deel van de broedpopulatie. Vermoedelijk is deze vogel elders in Nederland nog wat aan het opvetten geweest (emelten eten op net gemaaid grasland). Bekend is dat volwassen Grutto's

grote afstanden kunnen afleggen, misschien wel non-stop naar West-Afrika. Dat doen Rosse Grutto's vanuit de Waddenzee ook.

In de eerste week van juni werden ook groepen Grutto's op grasland gezien, vooral in de Inlaagpolder en kwamen maximaal 150 Grutto's slapen. Op 7 juni was de eerste juveniel (zie ook foto 4) op de slaappleats (Gruijters) en al snel groeide hun aantal (maximaal 20 gedurende de maand juni en half juli). Dit aantal verbleef overdag in de langzaam uitdrogende Gruijterspolder en kon (waarschijnlijk) ideaal foerageren op het zachte voedsel dat door muggenlarven werd gevormd. Met de nadruk op waarschijnlijk, want het is niet onderzocht in de Gruijters. Wel in andere natte slikrijke gebiedjes en dan bleken deze muggenlarven van belang als voedselbron. Juist voor jonge Grutto's is dat foerageren in een zachte bodem van belang, omdat hun snavel, na het vliegvlug worden, nog twee tot drie weken te zacht is om goed te kunnen foerageren in droge graslanden. En omdat het in die periode van het jaar overal droog kan zijn, zijn de laatste slikrijke stukjes en bijbehorende muggenlarven zeer van belang voor jonge steltlopers, in het bijzonder de Grutto. Op 16 juni zijn er nog maar 51 slapers in de Gruijters. Vergeleken met tellingen in de jaren '80 en '90 is de piek na het broedseizoen 2 weken naar voren geschoven en zijn de aantallen in die piek tot een vijfde geslonken (zie ook Wokke en Cottaar, 2007).

In juli werden nog kleine aantallen (10 tot 20) bijeen gezien in de Houtrakkerbeemden en bij de Veerplas, alle in ondiep water foeragerend. Het aandeel juvenielen was steeds het grootst. Vooral adulten kwamen nog wel op de graslanden, bijvoorbeeld na mestinjectie. Waarschijnlijk zijn de regenwormen en emelten (larven van de langpootmug) uit de graszode omhoog gekropen en aldus makkelijker te bemachtigen. Pas vanaf begin juli zag ik een enkele juveniele Grutto tussen de adulten op de graslanden in Spaarnwoude. Tellingen van juveniele Grutto's in groepen Grutto's eind juni geven geen inzicht in het broedsucces van de Grutto. Dat is en blijft moeilijk te bepalen. Veel jonge Grutto's trekken toch wel snel weg naar bijvoorbeeld de Oostvaardersplassen of het Lauwersmeer, waar zij meer kans maken slik- en muggenlarve rijke delen aan te treffen. Een combinatie van territoriatellingen rond 20 april en wat daar nog aan alarmerende families van over is eind mei en begin juni, samen met het verloop van de aantallen op de slaappleats geeft het beste inzicht.

Slot

Het is en blijft een prachtig schouwspel om eind februari en in maart de luchtschows van de groepen Grutto's te kunnen zien. Alleen al daarom zullen gebiedjes als de Gruijters en de Spaarnwouderplas, maar ook de

oostoever van de Veerplas behouden moeten blijven. Nu er diverse kleurringprogramma's van IJslandse en Hollandse Grutto's zijn, krijgt het kijken naar de Grutto's een extra dimensie. En uiteindelijk geven de aantallen toch ook een beeld van de situatie van de Grutto in de regio en hoe in een bepaald seizoen het broedsucces is geweest.

Dankwoord

Door de vele waarnemingen van Grutto's op het Vogelnet, kon ik dit overzicht maken. In het bijzonder wil ik Erik Wokke voor zijn vele waarnemingen bedanken. Ik hoop dat wij nog lang hiermee door kunnen gaan en dat de Grutto niet tot de categorie zeldzaamheden op waarneming.nl gaat behoren.

Literatuur

- Cottaar, F. en Wokke, E., 2007. Grutto's op slaapplaatsen in Zuid-Kennemerland in 2006. Fitis 43 (2) 2007: 46 – 60.
- Kuiper, Wymenga, Van der Kamp en Tanger, 2006. Wintering areas and spring migraine of the black-tailed godwit. A & W rapport 820.

Dirk Tanger, dtanger@xs4all.nl